

4. TERÜLETI BÉREGYENLŐTLENSÉGEK

4.1. A TERÜLETI BÉREGYENLŐTLENSÉGEK VÁLTOZÁSA 2003 ÉS 2021 KÖZÖTT

CZETHOFFER ÉVA, KÖLLŐ JÁNOS & SINKA-GRÓSZ ZSUZSANNA

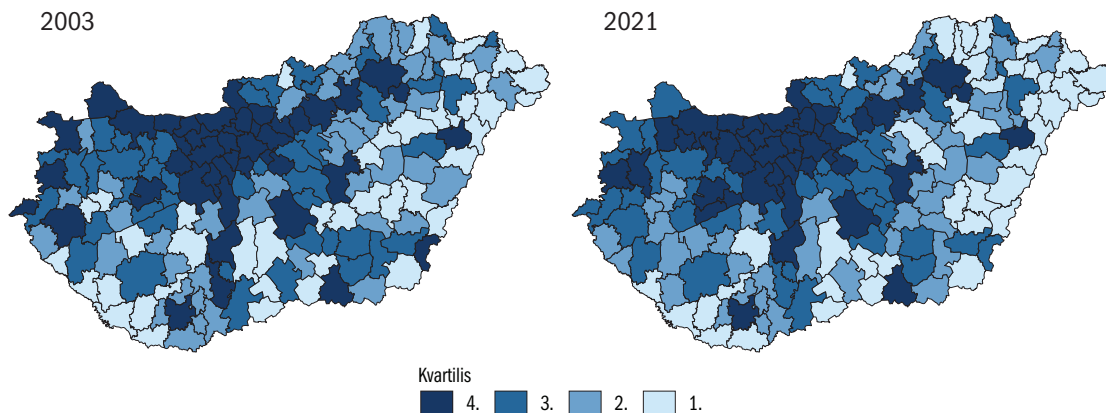
A rendszerváltást követő gazdasági átalakulás egyik leglátványosabb eleme – a reálbérek kelet-közép-európai összehasonlításban is jelentős mértékű csökkenése mellett – a területi béregyenlőtlenségek növekedése volt. A keresetek kistérségek közötti szóródása 1986 és 1992 között folyamatosan növekedett, miközben egyre szorosabbá vált a foglalkoztatás és a bérek közötti kapcsolat. A „transzformációs válság” mélypontját követően a reálbérek térbeli mintázata – a lakossági jövedelmekhez és a munkaerőpiaci indikátorok többségéhez hasonlóan – érdemben nem változott, a térségek sorrendje és az átlagbér-különbségek mértéke tartósan rögzült (*Kertesi–Köllő, 1998*).

Ebben a rövid alfejezetben az átlagkeresetek térbeli mintázatainak főbb jellegzetességeit vizsgáljuk az ezredfordulót követően. A 4.1.1. ábra térképei a járá- sok kereseti szint szerint képzett negyedeit mutatják

2003-ban és 2021-ben a KRTK Adatbank Admin4 adatbázisa alapján. Ez az egyetlen kutatási célokra hozzáférhető forrás, amely elég nagy ahhoz, hogy járási szinten megbízható adatokat szolgáltatson. Bár a Bértarifa-felvétel 1986-tól méri az egyéni kereseteket, a mintája a kisebb járásokban a kétszáz főt sem éri el. Az Admin4 egy teljes nagyságrenddel nagyobb, a 2003 január elsején TAJ-számmal rendelkező (vagy azóta TAJ-számot kapott) népesség ötven százalékát, több mint 5 millió személyt fed le, az átlagos járási foglalkoztatotti esetszám eléri a 15 ezret.

A „kereset” minden járulékkerterhet viselő kifizetést magában foglal. A földrajzi besorolás a megfigyelt egyén állandó lakhelye – nem a munkahely járása – szerint történt. Eltérünk a népszámlálásokon alapuló szakaszolástól, mert sem 2011-re, sem 2022-re nem rendelkezünk béradatokkal.

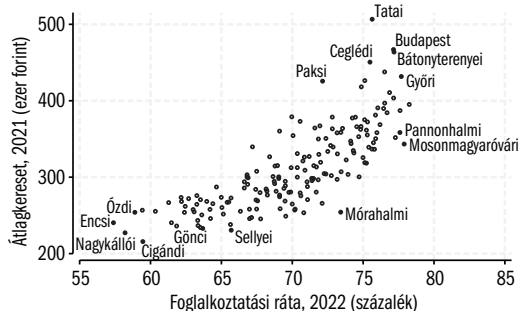
4.1.1. ábra: A járási átlagkeresetek alakulása, 2003, 2021

Megjegyzés: Az átlagkeresetek az ONYF által nyilvántartott, nyugdíjjáradék-köteles jövedelmekből származnak, KSH 174-es járásbesorolását használtuk, Budapest kerületei összevontan szerepelnek. A térképeken a járásokat az átlagkereset 25., 50. és 75. percentilise alapján soroltuk négy kategóriába.

Forrás: KRTK Adatbank Admin4 adatbázis. Az Admin4 kapcsolt államigazgatási adatgyűjtemény az NEAK, MÁK, NAV, ITM és OH adattulajdonosok és jogutódjaik tulajdonát képezi. Az adatokat az ELTE KRTK Adatbankja dolgozta fel.

4.1.2. ábra: A foglalkoztatási ráta és az átlagkeresetek összefüggései, 2022 (ezer forint, százalék)

Forrás: A foglalkoztatási adatok a 2022-es népszámlálásból, a 2021. évi kereseti adatok az Admin4 adatbázisból származnak.

Mint a térképeken látható, a legjobban kereső munkavállalókat 2003-ban a nagyvárosokat magukban foglaló járásokban találjuk (Budapesten, a keleti országrészben Miskolcon, Egerben, Debrecenben, Szegeden, Szolnokon, Kecskeméten, a Dunától nyugatra Székesfehérváron, Veszprémben, Tatabányán, Győrben, Pécsen, Szombathelyen és néhány nyugati határszéli kisebb város környékén). A Hegyeshalom–Székesfehérvár–Budapest háromszögben csak a legjobb egynegyedbe tartozó járásokat látunk, ahogy a 6-os és 3-as főutak tengelyében is.

Ez a képlet 2021-ig nem változott, az egyenlőtlenség azonban nőtt (a járási bérszintek relatív szórása a 2003. évi 12-ről 18 százalékosra emelkedett), és látványosan leszakadtak azok a rurális területek, amelyekkel a foglalkoztatási lemaradások tárgyalása során is találkoztunk. A Kelet-Szlovákiával, Ukrajnával és a Partiummal határos járások mellett alacsony bérű térségeket találunk a Közép-Tisza-vidéken, a Homokhátságon és a Dél-Dunántúl aprófalvas részein.

¹ A kutatások szinte minden országban, szinte minden időszakban alacsonyabb béreket jeleznek olyan régiókban, ahol a munkanélküliség szintje magas. Bár a rugalmasságbecslések meglehetősen széles sávban (–0,01 és –0,25 között) szóródnak, kiemelkedően gyakran tekinthető a –0,1 körüli érték: a helyi munkanélküliség egy százalékkal magasabb szintje általában egytized százalékkal alacsonyabb keresetet valószínűsít (Blanchflower–Oswald, 1994, 1995, Winter–Ebner, 1996). A regionális bérgörbe magyarországi kialakulásáról lásd Kertesi–Köllő (1998).

A kereseti különbségek tekintélyesek és – mint a piacgazdaságokban mindenfelé – szorosan összefüggnek a foglalkoztatási szinttel, illetve a munkanélküliséggel.¹ Ahogy a 4.1.2. ábrán látható, a legmagasabb és legalacsonyabb járási bérszintek között közel kétszeres a különbség, és a kereseti rangsor alján ugyanazokat az észak-borsodi és szabolcs-szatmári járásokat találjuk, amelyek sereghajtók a foglalkoztatásban is.

A kvartilispozíciók az itt vizsgált 17 éves időtávon is igen stabilak: a 2003-ban a legmagasabb keresetű egynegyedbe tartozó járások 84 százaléka, a legrosszabb kvartilisbe tartozók 70 százaléka maradt a helyén, míg a második és harmadik negyedben 60, illetve 68 százalék nem váltott kvartilist. Csupán egy-egy járás javított vagy rontott két pozíciót.

A regionális béregyenlőtlenségek a fejlett országokban nagyrészt a termelékenységi időben lassan változó különbségeire, kisebb részben pedig a térségek közti kompenzációs bérkülönbségekre vezethető vissza (Röbäck, 1982, Glaeser–Gottlieb, 2009, Czaller–Nemes Nagy, 2024). A termelékenységi regionális különbségeit elsősorban a munkaerő eltérő képzettségi összetétele, másodsorban pedig a helyben működő vállalatok teljesítménye határozza meg (lásd, 4.2. alfejezet).

Hivatkozások

- BLANCHFLOWER, D. G.–OSWALD, A. J. (1994): The wage curve. MIT Press, Cambridge, MA.
- BLANCHFLOWER, D. G.–OSWALD, A. J. (1995): [An introduction to the wage curve](#). Journal of Economic Perspectives, Vol. 9. No. 3. 153–167. o.
- CZALLER LÁSZLÓ–NEMES NAGY JÓZSEF (2024): [A magyarországi területi bérkülönbségek összetevői](#). Területi Statisztika, 64. évf. 3. sz. 380–408. o.
- GLAESER, E.–GOTTLIEB, J. D. (2009): [The Wealth of cities: Agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States](#). Journal of Economic Literature, Vol. 47. No. 4. 983–1028. o.
- KERTESI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS (1998): Regionális munkanélküliség és bérek az átmenet éveiben. Közgazdasági Szemle, 45. évf. 4. sz. 621–652. o.
- ROBÁCK, J. (1982): [Wages, rents and the quality of life](#). Journal of Political Economy, Vol. 90. No. 6. 1257–1278. o.
- WINTER-EBNER, R. (1996): [Wage curve, unemployment duration and compensating differentials](#). Labour Economics, Vol. 3. No. 4. 425–434. o.